

Lời nói đầu

Truyện cổ tích sản sinh trong dân gian, được truyền từ đời này qua đời khác. Nước ta trải dài hình chữ S, gồm nhiều vùng miền, nhiều dân tộc. Truyện cổ tích cũng giống như đặc sản vậy. Có những món phổ biến ở nhiều vùng, có những món mọi người đều biết đến, và cũng có những món không phải ai ai cũng biết rõ ngọn ngành. Song có một điều chắc chắn, đã là đặc sản thì dù mức độ phổ biến rộng hẹp khác nhau, nhưng bất cứ ai từng được thưởng thức đều thấy thích, trước hết là ở vẻ đặc biệt, ở vị ngon không trộn lẫn của mỗi món.

Với truyện cổ tích cũng vậy, người ta có thể biết hay không biết gốc tích, lai lịch, thông thuộc hay không thậm thẩu được hết nét đặc thù của văn phong, ngôn ngữ, nhưng đã là cổ tích được lưu truyền ở vùng này thì người vùng khác đọc vẫn thấy thú vị, thân

quen. Và người đọc luôn được trải nghiệm những cái mới làm giàu thêm cho tâm hồn, cảm xúc và tri thức của mình.

Bộ sách Truyện cổ tích Việt Nam, 2 tập, chính là được triển khai với định hướng như vậy. Bộ sách bao gồm 121 truyện, được sưu tầm, tập hợp từ nhiều nguồn văn liệu khác nhau, do một nhóm các nhà chuyên môn về văn học dân gian và văn học nói chung biên soạn. Các truyện được sắp xếp không theo một thứ tự phân loại hay phân vùng, cũng không theo trình tự thời gian mà tùy thuộc vào cảm quan của người biên soạn, sao cho tổng thể bộ sách tạo ra một sự thú vị, bất ngờ cho người đọc.

Ở lần tái bản này, chúng tôi đã có những điều chỉnh, xử lý cả về bộ sách nói chung cũng như từng truyện nói riêng, để đưa ra một phiên bản mới, phù hợp với bạn đọc hiện nay. Những câu chuyện của một thời, suy cho cùng, có thể hay nhưng không phải là không có độ vĩnh so với sự phát triển của dân trí và xã hội. Hi vọng phiên bản mới này đáp ứng được những yêu cầu của bạn đọc về một bộ truyện cổ tích có độ tin cậy từ nội dung đến ngôn ngữ thể hiện.

Nhà xuất bản Kim Đồng

Lấy vợ cóc

Ngày xưa, có một nhà làm ruộng hiếm hoi chỉ sinh được một gái thì lại là... cóc. Hai vợ chồng rất buồn tủi, nhưng biết sao: trót đẻ phải nuôi, chẳng nhẽ đem vứt con ra đầu bờ xó bụi!

Một hôm, bắt đầu mùa gặt, người vợ, nhân đi thăm ruộng về, lên tiếng phàn nàn ngay từ ngoài ngõ:

- Không biết ai cứ rút bữa lúa của nhà mình thế này. Thật tức quá đi mất.

Cóc nghe nhời mẹ liền thưa rằng:

- Thày bu để con đi canh lúa cho!

Mẹ gất:

- Con là cóc, dù thấy người ta rút lúa nữa thì con làm gì được!

- Con thấy ai rút lúa, con cứ ở trong ruộng nói lên

là tự khắc người ấy phải thôi.

Cóc nói kể có lí và hai vợ chồng bác nông phu cũng không biết tính cách nào khác được nên phải đồng ý.

Trong số người hay qua lại bên ruộng nhà mình, cóc để ý đến một anh học trò nghèo thường buổi nào đi học cũng rút vài bông cần chắt. Cóc phải lòng ngay anh học trò tắn mẩn nọ. Thấy anh ta nghịch ngợm, cóc không mắng, chỉ hát rằng:

- Anh chàng ơi hỡi anh chàng,

Sao anh rút hại lúa vàng nhà em!

Giọng ngân nga hay quá! Anh học trò lắng nghe và nghĩ đến một gương mặt đẹp như Hằng Nga. Thế rồi, hôm sau và hôm sau nữa, anh học trò càng rút nhiều lúa hơn, không phải để cần chắt mà chỉ cốt được nghe giọng hát tuyệt vời nọ.

Cóc hiểu ý chàng trẻ tuổi nên đánh bạo:

- Hỡi anh đi đường cái quan,

Dừng chân đứng lại em than vài nhời.

Buồng xuân lần lữa hôm mai,

Dầu xanh mấy độ da môi tóc sương!

Anh học trò nhìn quanh thấy vắng cũng liền hát:

- Bây giờ mận mới hỏi đào

Vườn hồng đã có ai vào hay chưa?

Cóc trả lời:

- Mận hỏi thì đào xin thưa:

Vườn hồng có lối nhưng chưa ai vào.

“À, nếu thế, ta vào vậy!” Anh học trò vừa nghĩ vừa lần xuống ruộng, nhưng người đầu chẳng thấy, anh ta chỉ vắng nghe tiếng nói rất gần:

- Em thấy chàng là hiền sĩ, em muốn kết duyên cùng chàng, chẳng hay chàng có bằng lòng không?

Thực là một sự kì dị khiến anh học trò ngỡ ngẩn.

- Kia, sao chàng bỏ ngõ thế, em đây, em đứng trước mặt chàng đây thôi!

Trước mặt anh học trò, chỉ có một con cóc.

Tuy vậy, anh học trò cũng không hoảng hốt quá lắm, vì thuở bấy giờ, Tiên Phật xuống thử người trần thế là thường. Anh ta chỉ ngán ngẩm đáp:

- Nàng là cóc, tôi lấy nàng sao được!

Cóc vội cam đoan:

- Em tuy là cóc mà đường tề gia nội trợ, em có thể giúp chàng nhiều lắm, chàng đừng lo.

Anh học trò bụng bảo dạ:

- Không lẽ cóc mà biết nói! Ấu là ta cứ thử kể với mẹ xem sao.

Về đến nhà, anh chàng trẻ tuổi thuật rõ đầu đuôi việc xảy ra cho mẹ nghe. Bà lão cũng nghĩ ngay đến những chuyện Tiên lấy chồng, Phật đi thử và tò mò,

bà lại hỏi cóc làm vợ cho con.

Vợ chồng người làm ruộng bắt ngay lấy cơ hội để thở than và trách móc số phận:

- Ấy, bà có lòng thương hỏi đến làm chúng tôi thêm xấu hổ: ai lại vợ chồng hiếm hoi, cầu khẩn mãi mới được mình cháu thì, đây bà xem: người chẳng ra người, vật chẳng ra vật!

Cóc ngồi trong buồng kín, nghe vậy liền thưa vọng ra rằng:

- Bác gái đã có lòng đến hỏi, thầy bu cứ nhận lời đừng ngại; con không làm thầy bu phải xấu hổ đâu!

Vẻ quả quyết và giọng nói sang sảng như tiếng chuông vàng khiến bà mẹ anh học trò càng tin chắc ở một sự phi thường. Và khi bà đứng dậy ra về, cuộc hôn nhân của cóc với anh học trò đã được quyết định.

Hôm cưới, hai họ đưa đón tương bưng. Hàng xóm nghe chuyện lạ kéo nhau đi xem chẳng khác gì một đám hội.

Điềm nhiên, cóc nhảy theo đám rước dâu và khi tới nhà chồng, cô thót ngay vào buồng kín.

Từ đây, cứ hễ mẹ chồng đi chợ buôn bán, chồng cắp sách đến trường, cóc lại trút lốt ra thu xếp quét dọn cửa nhà, làm cơm dẻo canh ngọt để sẵn sàng đây. Bà lão và con trai ngày nào cũng ăn uống thơm ngon, thêm nữa thấy cửa nhà ngăn nắp sạch sẽ, lấy làm thỏa

mãn không biết chừng nào.

Anh học trò chỉ còn phải khổ sở mỗi khi anh thò mặt đến trường: việc anh lấy vợ cóc đã thành một cơ để các bạn đồng môn nhạo báng. Họ mỉa mai, họ khinh miệt anh ta, bảo anh làm như nữ giới trong thiên hạ không còn ai nữa! Một hôm, họ lập tâm ác nghiệt đến xin với thầy đồ rằng:

- Nhân ngày sinh nhật của thầy, anh em chúng con muốn đặt ra một cuộc thi cổ. Thầy sẽ chấm nhất cổ nào được thầy cho là khéo nhất.

Thầy đồ ưng thuận. Anh khóa của chúng ta lo sót vớ, lo đến quên cả ăn, bỏ cả học, chỉ nằm mà thở dài.

Cóc gạn hỏi chồng:

- Có việc gì mà chàng ra vẻ băn khoăn thế? Chàng cứ yên tâm ăn uống và đọc sách đi, dù việc gì nữa cũng đừng ngại, đã có em lo liệu cho cả.

Cóc sẵn đón đến hai ba bạn, anh chồng mới ngại ngùng nói thật:

- Từ khi tôi lấy nàng, tôi phải chúng bạn chê tẻ quá! Bây giờ họ lại xin với thầy đồ cho thi cổ, chừng để mang tôi ra làm một trò cười ác nghiệt...

-Ồ, tưởng gì! Các bác ấy đã muốn thi cổ thì rồi các bác ấy sẽ được xem cổ em nấu! Thôi, chàng dậy xơi cơm đi, rồi cứ đến trường học như thường. Lúc nào họ mang cổ lại đủ thì chàng về mà lấy.

Tuy chưa dám tin hẳn nhờ vợ, anh học trò cũng không biết làm cách nào hơn là cứ ôm quyển đến trường.

Ngày hôm sau, mấy chục mâm cỗ nghênh ngang vào cổng nhà ông đồ. Mâm của anh học trò lấy vợ cóc bị chúng bạn anh lừa đặt xuống cuối cùng. Nhưng, lúc nếm đến những món thơm ngon và lạ miệng bày trong mâm này, ông đồ khen nắc nỏm mãi rồi phê cho được nhất. Đương khấp khởi thu xếp một trận cười, đám kia anh nào anh nấy từng hứng như mèo bị cắt tai vậy. Họ thẹn quá hóa tức, bàn mảnh với nhau:

- Ta nhất định thua keo này bày keo khác, chứ lại chịu y à?

Rồi họ xin với thầy đồ cho thi may quần áo: hễ bộ nào thầy mặc vừa vặn và đúng mực thì được nhất. Anh học trò lại phải một phen lo. Cóc lại phải kiếm nhờ an ủi chồng:

- Chàng ơi, cơm dẻo canh ngọt chàng hãy xơi đi, còn công việc gì đã có em lo liệu.

Cóc chờ khi chồng đến trường học rồi liền hóa phép đi mua vóc nhiều và ngằm đến đo người thầy nên lúc áo may xong đem thi lại được thầy chấm nhất. Còn của các anh kia thì hoặc dài quá, hoặc ngắn quá, hoặc rộng quá, hoặc chật quá, đều thua cuộc. Họ tức uất người lại cùng nhau bàn kế:

- Lần này, ta xin phép thầy cho thi xem vợ anh nào đẹp nhất. Vợ chúng ta xấu tốt cũng là người; vợ tay kia là cóc lẽ nào không chịu thua, chịu nhục!

Thật đúng là:

Bể sâu còn có kẻ dò,

Lòng người nham hiểm ai đo cho cùng!

Đến nước này thì anh học trò lấy vợ cóc thực là hoàn toàn thất vọng. Vừa lo vừa tủi, anh ta chưa về đến nhà đã khóc rưng rức.

- Hai lần thi cũng đã được nhất, chàng sao còn ưu phiền đến thế?

Câu hỏi dịu dàng của vợ càng làm anh thốn thức. Anh kể lể:

- Đã đành hai bận trước mình đều thắng cuộc, nhưng bây giờ họ thi sắc đẹp của các vợ học trò thì ta đến thẹn chết mất còn gì!

Hai mắt cóc sáng lên long lanh:

- Chàng đừng ngại, em không để chàng bị thua bọn đồng môn độc bụng kia đâu!

Đã hai lần được vợ giữ trọn lời hứa, anh học trò cũng hơi vững dạ.

Đến ngày thi, vợ các sĩ tử đua nhau trang điểm để phô màu thanh lịch. Họ vui cười âm ỉ, vì dù sao mọi người đều đã nắm chắc phần thắng cóc một cách dễ dàng.